

geformuleerd dat het slechts geldig zou zijn jegens de *Royal Netherlands government*¹: een Nederlandse republiek ware meteen aan voedseltekort prijsgegeven.

Republiek? Geen Oranje meer op de troon? Het leek de meeste Nederlanders ondenkbaar. Een paar dagen had het er naar uitgezien alsof de stabiliteit zelf van staat en maatschappij plaats zou maken voor de woeste, ja bloedige tonelen die de Franse revolutie, de revoluties uit de negentiende eeuw, maar vooral ook, een jaar tevoren, de Russische gekarakteriseerd hadden. Gehechtheid aan staatsbestel en vorstin, maar ook angst, ontladden zich in demonstraties waarvan de grootste en indrukwekkendste op maandag 18 november (Troelstra's oproep in Rotterdam was nog geen week oud) op het Haagse Malieveld gehouden werd. Al om half twaalf waren alle straten die er heen voerden, zwart van de mensen. Pas anderhalf uur later verscheen de Koningin. 'Heel haar gezicht straalde van vreugde,' (wij volgen Aalberse) 'ze had haar zin: ze was onder het volk! Achter haar rijtuig konden we voortgaan. Even later bleef het stilstaan. Een troep soldaten spande de paarden af en trok het rijtuig verder voort. . . We gingen voor het rijtuig van de Koningin lopen, anderhalf uur lang, door de dol-enthousiaste soldaten getrokken. Wat een zee van mensen! Wat een enthousiasme. Nooit heb ik zoiets gezien. . . 't Was een schitterend gezicht, al die verenigingen met hare banieren. En de meerderheid waren roomse vaandels!'

Het rijtuig, nog steeds met de Koningin, haar echtgenoot prins Hendrik en haar negenjarig dochtertje, prinses Juliana er in, werd tenslotte het Voorhout op getrokken waar het paleis stond van de zes-en-vijftigjarige Koningin-moeder Emma. 'Deze schrok eerst toen zij het rijtuig zonder paarden zag aankomen. Ze dacht dat de Revolutie was uitgebroken en dat de Koningin door het volk gevankelijk werd meegevoerd. Maar toen ze boven alles uit de juichkreten en het Wilhelmus hoorde, begreep ze wat dit alles betekende. Ze kwam op het balkon en werd even geestdriftig toegejuicht. Weer ging het voort.' Naar het Paleis Noordeinde ditmaal. Tienduizenden stonden er, 'pal tegen elkaar gedrukt, tot vlak voor het paleis en verder, tot zo ver je zien kon - àl maar hoofden van dol enthousiaste mensen! Het was waarlijk overweldigend. Den Prins liepen de tranen langs het gezicht. 'Dat is een onvergetelijk moment', zei de Prins tegen mij. Inderdaad. Wat een verschil met juist acht dagen tevoren toen de revolutie aangekondigd werd! We waren er! God zij dank!²

¹ Mr. E. Heldring: 'Dagboek', 3 dec. 1918, *Bescheiden buitenl. politiek 1917-1919 II*, p. 775-76. ² Aalberse's Dagboek, 18 nov. 1918, in Gribbling: *Aalberse*, p. 326-27. De datering werd door Aalberse foutief vermeld, zie p. 325, noot 104 in het aangehaalde werk.